

CĂRTI CARE AU SCHIMBAT ISTORIA

Autori
Părintele Michael Collins
cu Alexandra Black, Thomas Cussans, John Farndon și Philip Parker

Books that Changed History

Copyright © 2017 Dorling Kindersley Limited

O companie Penguin Random House

Redactor-șef	Kathryn Hennessy
Redactor-șef artistic	Jane Ewart
Editori	Jemima Dunne, Natasha Khan, Joanna Micklem, Ruth O'Rourke- Jones, Helen Ridge, Zoë Rutland, Alison Sturgeon, Debra Wolter
Editori artistici	Stephen Bere, Katie Cavanagh, Phil Gamble
Director editorial	Gareth Jones
Director de creație	Lee Griffiths
Documentare imagini	Roland Smithies, Sarah Smithies
Designer principal copertă	Mark Cavanagh
Design copertă Manager	Sophia MTT
Editor copertă	Claire Gell
Editor	Liz Wheeler
Director artistic	Karen Self

DK INDIA

Director artistic	Arunesh Talapatra
Editor artistic principal	Chhaya Sajwan, Devika Khosla
Editor artistic	Meenal Goel
Editor adjunct	Anukriti Arora
Editor	Nishtha Kapil
Designeri DTP	Jaypal Chauhan, Nityanand Kumar, Mohammad Rizwan

Editura Litera

tel.: 0374 82 66 35; 021 319 63 90; 031 425 16 19

e-mail: contact@litera.ro

www.litera.ro

Cărți care au schimbat istoria

Toate drepturile rezervate

Copyright © 2023 Grup Media Litera

Toate drepturile rezervate

Traducere din limba engleză:

Gabriel Tudor

Editor: Vidrașcu și fiii

Redactori: Sabrina Florescu, Ilieș Câmpeanu

Corector: Georgiana Enache

Prelucrare copertă: Vlad Panfilov

Tehnoredactare și prepress: Marin Popa

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

COLLINS, MICHAEL

Cărți care au schimbat istoria /

părintele Michael Collins; cu Alexandra Black,

Thomas Cussans, John Farndon și Philip Parker. -

București: Litera, 2023

ISBN 978-630-319-132-4

I. Black, Alexandra

II. Cussans, Thomas

III. Farndon, John

IV. Parker, Philip

008

7

Cuprins

Cuvânt-înainte	6		
Introducere	8		
Cărțile Morților din Egiptul antic	18		
Diferiți autori			
I Ching	24		
Autor necunoscut			
Arta războiului	26		
Sun Tzu			
Mahabharata	28	Povestea lui Genji	54
Vyasa		Murasaki Shikibu	
Manuscrisele de la Marea Moartă	30	Canonul medicinei	56
Diferiți autori		Ibn Sina	
Codex Aniciae Iulianae	34	Cartea Judecării de Apoi	58
Pedanius Dioscoride		Diversi scribi	

3000 î.Hr. – 999 d.Hr.

1000–1449

Cartea de la Kells	38	Evangeliarul lui Henric Leul	60
Călugări irlandezi columbani		Călugării din Helmarshausen	
Coranul albastru	44	Les Très Riches	64
Autor necunoscut		Heures du Duc de Berry	
Sutra diamant	46	Frații Limbourg	
Autor necunoscut		Catalog	70
Cartea Exeter	48		
Autor necunoscut			
Catalog	50		

Autori

Părintele Michael Collins

Michael Collins este absolvent al Institutului Pontifical de Arheologie Creștină din Roma. Pasiunea sa inițială pentru cărți și scris a izvorât din interesul pentru caligrafie. Aceasta a fost alimentată de descoperirea că un strămoș al său, episcopul Henry Jones, a deținut cândva *Cartea de la Kells*, pe care a donat-o Trinity College din Dublin, în 1663. A publicat cărți în 12 limbi.

Alexandra Black

Autoare freelancer, Alexandra Black și-a început cariera de scriitoare în Japonia. Ulterior, a lucrat pentru o editură din Australia, înainte de a se muta la Cambridge, Anglia. Scrie despre subiecte variate, de la istorie la afaceri și modă.

Thomas Cussans

Istoric și autor freelancer stabilit în Franța, Thomas Cussans a fost mulți ani editor responsabil de o serie de atlase de istorie de succes. A contribuit la numeroase titluri DK, printre care *Istoria, ghid ilustrat complet, din zorii civilizației până în prezent*.

John Farndon

John Farndon este scriitor, dramaturg, compozitor și poet, membru al Royal Literary Fellow la Universitatea Anglia Ruskin din Cambridge. A scris numeroase bestsellere internaționale și a tradus în engleză piese în versuri ale lui Lope de Vega și poeziile lui Aleksandr Pușkin.

Philip Parker

Istoric, fost diplomat și editor britanic, a studiat istoria la Trinity College, Cambridge, și relațiile internaționale

la Johns Hopkins School of Advanced International Studies. Philip Parker este un autor apreciat de critici și un editor premiat.

Cuvânt-înainte**James Naughtie**

Prezentator și om de radio premiat, James Naughtie și-a început cariera ca jurnalist, apoi a intrat în domeniul radiodifuziunii, în 1986. Peste 20 de ani a fost coprezentator al programului *Today* de la BBC Radio 4 și a prezidat clubul de carte lunar al Radio 4 încă de la început, în 1997. James Naughtie a prezidat atât juriul Man Booker, cât și pe cel al Samuel Johnson și a scris o serie de cărți, printre care *The Rivals: The Intimate Story of a Political Marriage*; *The Accidental American*; *Tony Blair and the Presidency*; *The Making Of Music*; *The New Elizabethans* și *The Madness of July*.

Biblia lui Gutenberg Johann Gutenberg	74	Micrographia Robert Hooke	138	Vrăjitorul din Oz L. Frank Baum	216
Elementa Geometriae Euclid	76	Philosophiæ Naturalis Principia Mathematica Sir Isaac Newton	142	Povestea lui Peter Iepurașul Beatrix Potter	218
Cronica de la Nürnberg Hartmann Schedel	78	Systema Naturae Carolus Linnaeus	144	Basmele Fraților Grimm Jacob și Wilhelm Grimm (ilustrator Arthur Rackham)	222
Divina comedie Dante Alighieri	84	L'Encyclopédie... des Sciences, des Arts et des Métiers Editori Denis Diderot și Jean d'Alembert	146	Teoria generală a relativității Albert Einstein	226
Hypnerotomachia Poliphili Autor necunoscut (editor Aldus Manutius)	86	Un dicționar al limbii engleze Samuel Johnson	150	Pro Dva Kvadrata El Lissitzky	228
Harmonice Musices Odhecaton Ottaviano Petrucci	88	Bucolicele, Georgicele și Eneida Vergiliu (editor John Baskerville)	154	Primele 10 cărți broșate ale Editurii Penguin Diferiți autori (editor Allen Lane)	230
Codexul Leicester Leonardo da Vinci	90	Tristram Shandy Laurence Sterne	156	Jurnalul Annei Frank Anne Frank	232
Vier Bücher von menschlicher Proportion Albrecht Dürer	94	Fabule în versuri Esop (editor John Newbery)	160	Micul prinț Antoine de Saint-Exupéry	234
Principele Niccolò Machiavelli	96	Avuția națiunilor Adam Smith	162		
Epitome Andreas Vesalius	98	Drepturile omului Thomas Paine	164		
Cosmographia Sebastian Münster	102	Cântece ale inocenței și ale experienței William Blake	166		

1450–1649

Les Prophéties Nostradamus	108
Codexul Aubin Diferiți autori	110
Dezvăluirea vrăjitoriei Reginald Scot	114
Don Quijote de la Mancha Miguel de Cervantes Saavedra	116
Biblia regelui Iacob Comitet de traducere	118
Hortus Eystettensis Basilius Besler	122
Tutte l'opere d'architettura, et prospetiva Sebastiano Serlio	126
Comediile, istoriile și tragediile domnului William Shakespeare William Shakespeare	128
Dialogo sopra i due massimi sistemi del mondo Galileo Galilei	130
Cartea Psalmilor Bay Richard Mather	132
Catalog	134

1650–1899

Păsări ale Americii John James Audubon	170
Procedură de scriere a cuvintelor, muzicii și cântecelor prin puncte Louis Braille	174
Chidurile Baedeker Karl Baedeker	176
Documentele Pickwick Charles Dickens	178
Țara Sfântă David Roberts	180
Fotografiile de alge britanice: reproduceri prin cianotipie Anna Atkins	186
Coliba unchiului Tom Harriet Beecher Stowe	190
Fire de iarbă Walt Whitman	192
Despre originea speciilor Charles Darwin	194
Alice în Țara Minunilor Lewis Carroll	196
Capitalul Karl Marx	200
Operele lui Geoffrey Chaucer acum nou tipărite Geoffrey Chaucer (Kelmscott Press)	202
O lovitură de zaruri... Stéphane Mallarmé	208
Catalog	210

DUPĂ 1900

Al doilea sex Simone de Beauvoir	236
The Feminine Mystique Betty Friedan	237
Primăvară tăcută Rachel Carson	238
Citate din operele președintelui Mao Zedong Mao Zedong	240
Catalog	242
INDICE	246
MULȚUMIRI	255

Cărțile Morților din Egiptul antic

cca 1991-50 î.Hr. ■ SULURI DE PAPIRUS ■ cca 1-40 m × 15-45 cm ■ EGIPT

DIFERIȚI AUTORI

Cărțile Morților din Egiptul antic au fost texte funerare folosite aproape 1 500 de ani. Erau formate din incantații (atât magice, cât și religioase), precum și ilustrații înscrise pe suluri de papirus, îngropate apoi împreună cu decedatul. Se credea că le ofereau sufletelor morților cunoștințele și puterea necesare pentru a naviga în siguranță în lumea perfidă a morților și pentru a obține o viață de apoi deplină.

Cărțile Morților au fost create de scribi și de artiști foarte pricepuți. Adesea, grupuri de scribi colaborau la un singur text, scriind, de obicei, cu hieroglife cursive (simboluri imagistice) sau în scriere hieratică (hieroglife folosite de preoți), cu cerneală neagră și roșie pe suluri de papirus. Ilustrațiile descriau călătoria prin lumea de dincolo, iar viniete însoțeau incantațiile. Primele Cărți ale Morților au fost scrise doar pentru personalitățile importante, dar în Regatul Nou (cca 1570-1069 î.Hr.), textele deveniseră disponibile unei societăți mai largi - cele mai elaborate versiuni datează din această perioadă.

Cărțile erau organizate în capitole, iar scribii compuneau conținutul în funcție de cererea patronului lor, încorporând o selecție din cele 192 de rugăciuni disponibile care reflectau cel mai bine cum acesta își trăise viața. Nu există două cărți la fel, deși majoritatea includ Incantația 125, „Cântărirea inimii”, care instruieste sufletul cum să i se adreseze lui Osiris, zeul vieții de apoi, în urma judecării vieții sale pământești.

Termenul „Cartea Morților” a fost inventat de egiptologul prusac Karl Richard Lepsius (1810-1884), însă o traducere mai apropiată de egipteană este „Cartea înaintării spre zi”. Aceste ghiduri picturale pentru morți oferă o perspectivă vitală asupra credințelor despre viața de apoi și o privire incitantă asupra unei civilizații dispărute.

ÎN CONTEXT

Tradiția de a oferi morților un text care să-i ajute în călătoria din viața de apoi datează din Regatul Vechi (mileniul III î.Hr.), când texte funerare erau scrise pe pereții camerelor funerare. La începutul Regatului Mijlociu (cca 2100 î.Hr.), textele erau scrise în principal în interiorul sarcofagelor. Aceste „texte de piramidă” și „texte de sarcofag” au evoluat în Cărțile Morților. Sulurile de papirus erau rulate și, de obicei, introduse într-o statuie sau în jurul cadavrului în timpul mumificării. În mormânt erau incluse și alte obiecte necesare călătoriei, cum ar fi mâncare și amulete, iar incantațiile din carte îi arătau celui mort cum să folosească aceste obiecte pentru a-și croi drum în lumea de apoi.

◀ **Cărțile Morților** erau adesea plasate în interiorul unor recipiente, ca această cutie cu o statuță din lemn pictat, pentru a le conserva când erau îngropate.

> JUDECATĂ FINALĂ

Această secțiune de pergament aparține Cărții Morților a lui Maiherpri, care a trăit în Dinastia XVIII. Prezintă ultimul test al lumii de apoi - cântărirea inimii lui Maiherpri, în timp ce sufletul ei sau pasărea „ba” privește scena. Egiptenii antici credeau că inima era centrul intelectului și emoțiilor umane și nu era îndepărtată în timpul mumificării.

Vertical column of hieroglyphs, likely a title or introductory text.

Vertical column of hieroglyphs on the left side of the page.

Vertical column of hieroglyphs in the middle section of the page.

Vertical column of hieroglyphs on the right side of the page.

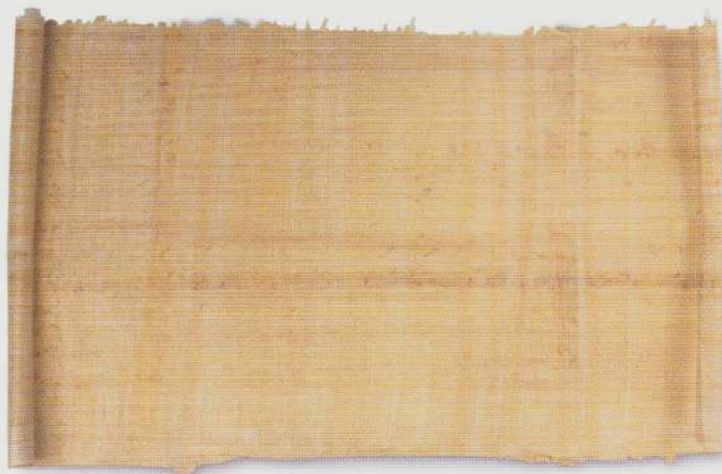
Papirusul Greenfield – în detaliu

DESPRE TEHNICĂ

Cărțile Mortilor erau scrise pe papirus, un tip de trestie ce creștea din abundență în Egiptul antic, mai ales pe malurile Nilului. Scoarța sa verde era descojită până la miezul alb, care era tăiat în fâșii lungi. Acestea erau apoi înmuiate în apă două-trei zile pentru a elibera substanțe chimice similare cleiului. Ca să se formeze pagina, fâșiile erau așezate una lângă alta, ușor suprapuse, iar un al doilea strat de fâșii se așeza peste ele, într-un unghi de 90 de grade. Fâșiile erau apoi presate între scânduri pentru a stoarce apa și a lega straturile între ele. După ce se usca, papirusul era lustruit cu o piatră pentru a netezi eventualele striții și imperfecțiuni, oferind un finisaj mai frumos. Paginile erau apoi fie tăiate după o măsură, fie lipite între ele pentru a obține lungimea necesară unei role.

► **Prima utilizare cunoscută** a papirusului, cea mai veche suprafață de scris din lume, datează din Dinastia I a Egiptului antic (cca 3150-2890 î.Hr.). Datorită climatului arid al zonei au supraviețuit atât de multe documente antice.

▲ **CREAREA LUMII** Nestanebetisheru era fiica unui mare preot și o membră a elitei conducătoare. Cartea Mortților dedicată acesteia, cca 950-930 î.Hr., este unul dintre cele mai frumoase și mai complete manuscrise din Egiptul antic. A fost donat British Museum de Edith Mary Greenfield în 1910 și este deseori cunoscut ca Papyrusul Greenfield. Desenul în linii negre înfățișează crearea lumii, zeița cerului, Nut, se arcuiește deasupra lui Geb, zeul pământului, care stă culcat.

◀ **FOI SEPARATE**

Măsurând aproape 37 m, papyrusul lui Nestanebetisheru este cel mai lung exemplu cunoscut de Carte a Mortților egipteană. La începutul anilor 1900, pergamentul a fost tăiat în 96 de foi separate pentru a facilita studierea, expunerea și depozitarea sa. Acum sunt montate între straturi protectoare de sticlă.

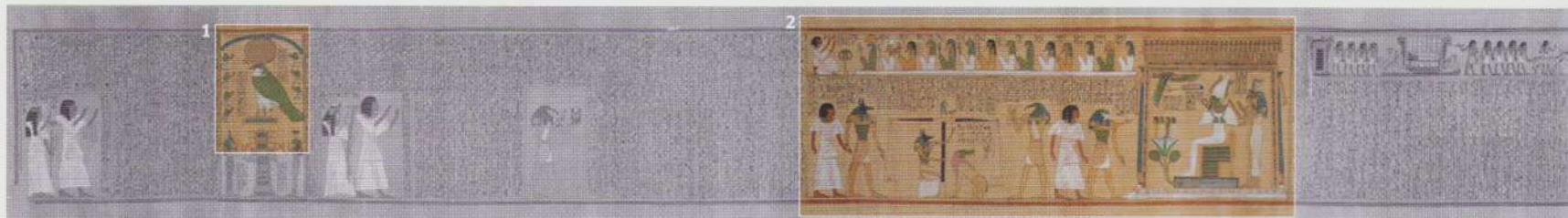

◀ **INCANTAȚII MAGICE**

Decedată, Nestanebetisheru, apare de două ori în această viniță cu linii negre. Ea îngemănă în fața a trei gardieni și a unui taur, a unei vrăbii și a unui șoim. Ilustrația este însoțită de un text hieratic, scris cu cerneală neagră și roșie, ce reprezintă o incantație. Această Carte a Mortților include multe texte magice și religioase, dintre care unele nu se găsesc în nici un alt manuscris, sugerând că au fost adăugate la cererea lui Nestanebetisheru.

Cartea Morților lui Hunefer – tur vizual

LEGENDĂ

> **IMN ILUSTRAT** Acest detaliu din Incantația 15 din Cartea Morților a lui Hunefer, un scrib egiptean regal (cca 1280 î.Hr.), ilustrează imnul de deschidere, închinat soarelui. Horus, zeul cerului și una dintre cele mai importante divinități egiptene, era adesea reprezentat ca șoim (ca aici) sau ca un om cu cap de șoim. Discul solar de deasupra capului său semnifică legătura cu soarele, în timp ce linia albastră curbată este considerată a fi cerul.

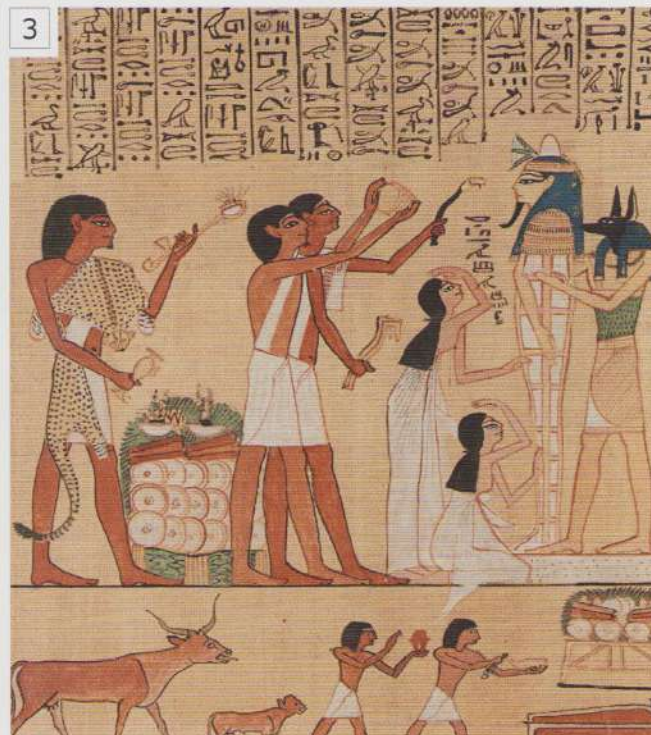
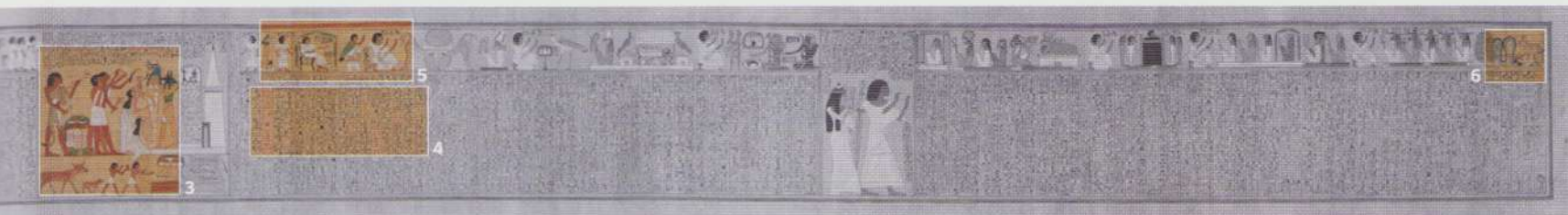
> **JUDECATA LUI HUNEFER** Scribul Hunefer este înfățișat în timp ce este condus de Anubis, cu cap de șacal, către balanța judecării, unde inima lui va fi cântărită. Trece testul și este condus de Horus spre Osiris, zeul vieții de apoi, care stă așezat pe tron.

> **HIEROGLIFE** Cartea Morților a lui Hunefer este una dintre cele mai rafinate descoperite vreodată, fiind opera unor scribi experți - posibil Hunefer însuși. Textul hieroglific este inscripționat cu cerneală neagră și roșie, fiind separat prin linii negre. Cerneala neagră era obținută de obicei din cărbune, iar cerneala roșie din ocră.

> **JOC DE MASĂ** Hunefer este prezentat aici jucând un joc de masă. Este posibil să fi fost o îndeletnicire preferată în timpul vieții, însă ar putea avea și o semnificație mai profundă, victoria din joc reprezentând o metaforă pentru victoria asupra obstacolelor din lumea de dincolo - victorie prin care Hunefer și-a asigurat intrarea cu succes în viața de apoi.

▲ **CEREMONIE FUNERARĂ** Această vignetă prezintă trupul mumificat al lui Hunefer, readus simbolic la viață în cadrul ceremoniei „deschiderii gurii”, prin care trupul și spiritul lui Hunefer se reunesc. Văduva sa este înfățișată în haine de doliu, iar un preot cu o mască de șacal, personificându-l pe Anubis, zeul îmbalsămării, susține mumia. Hieroglifele semicursive de deasupra conțin declarații rituale.

▲ **DECAPITAREA ȘARPELUI** Incantația 17 din Cartea Mortților a lui Hunefer include imaginea unei pisici care ucide un șarpe. Imaginea se află la sfârșitul unei benzi desfășurate de-a lungul părții superioare a foi, care îl prezintă și pe Hunefer venerând cinci zeități așezate. Acestea sunt descrise cu hieroglifă cursivă neagră.

I Ching

cca 1050 î.Hr. (SCRISĂ) ■ MATERIAL ORIGINAL ȘI DIMENSIUNI NECUNOSCUTE ■ CHINA

AUTOR NECUNOSCUT

Cel mai vechi text clasic chinez, *I Ching* sau *Cartea Schimbărilor* a fost folosită inițial drept ghid de divinație, pentru a-i ajuta pe credincioși să citească în tulpini de coada șoricelului sau în monede, pentru a înțelege viața, a lua decizii și a prezice evenimente. Originile sale sunt obscure, dar a evoluat de-a lungul a 3 000 de ani, timp în care au fost elaborate „comentarii” ce încorporează concepte taoiste, confucianiste și budiste, cum este exemplul din secolul XVII de pe pagina opusă.

Corpul principal al *I Ching* este împărțit în 64 de capitole, fiecare corespunzând unui simbol, denumit și numerotat, numit „hexagramă”. Fiecare hexagramă este alcătuită din șase linii orizontale, cu o linie întreruptă ce denotă yin și una continuă însemnând yang. Felul în care tulpinile sau monedele se înșiră când sunt azvârlite determină la ce hexagramă se face referire - iar *I Ching* oferă un text explicativ, uneori criptic, sau o „judecată”, pentru a-i interpreta semnificația.

Ideile sale sunt încă folosite de milioane de oameni din întreaga lume pentru a afla răspunsuri la întrebările fundamentale despre existența umană.

ÎN CONTEXT

I Ching s-a dezvoltat din vechile credințe chinezești conform cărora lumea este produsul dualității: yin (energie negativă/întuneric) și yang (energie pozitivă/lumină) și nici un element nu poate exista fără celălalt. Fundamentală pentru *I Ching* ca oracol este ideea că orice situație din viața umană este rezultatul interacțiunii yin-yang și poate fi încapsulată și interpretată prin hexagramele sale.

Primele simboluri chinezești cunoscute pentru yin și yang, alături de hexagramele de bază, se găsesc în inscripții făcute pe „oase oraculare” - rămășițe scheletice de boi și țestoase folosite în divinația șamanică încă din dinastia Shang (1600-1046 î.Hr.). Practica folosirii oaselor oraculare pentru divinație a decăzut după ce *I Ching* a devenit mai populară în dinastia Zhou (1046-256 î.Hr.).

▲ „Oracol” din carapace de țestoasă din cca 1200 î.Hr. Ghicitorii ardeau o carapace până se crăpa, citeau liniile rezultate și, uneori, scrijeleau un „răspuns”.

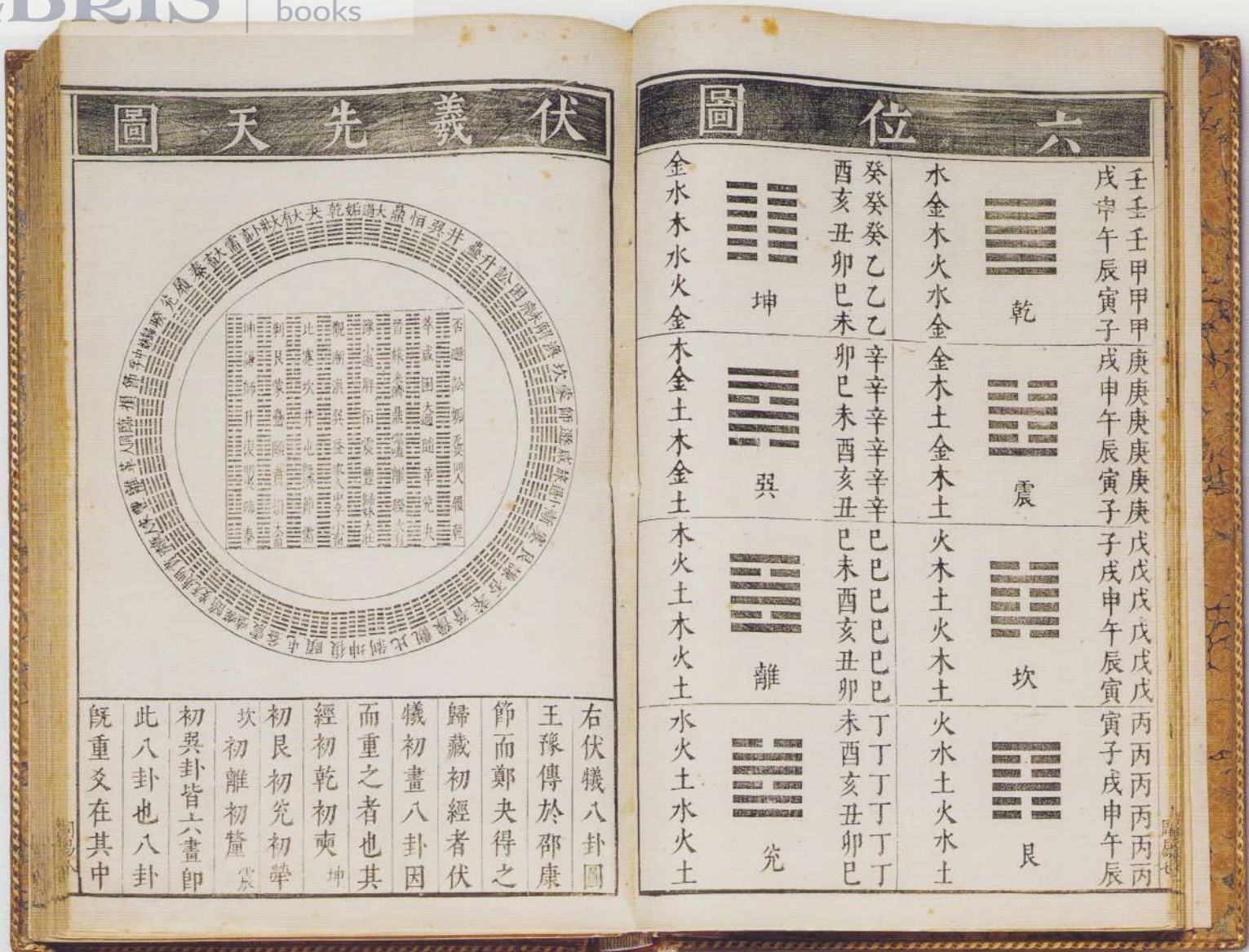
COMENTARIU CONFUCIANIST

Descoperită în 1973 la Mormântul Han 3 din situl arheologic Mawangdui, această fâșie din mătase prezintă un comentariu confucianist asupra celor 64 de hexagrame din *I Ching*. Datând de la începutul domniei lui Wendi (180-157 î.Hr.), al patrulea împărat Han, este unul din textele și eseurile detaliate realizate de confucianiști după moartea lui Confucius (551-479 î.Hr.), marele filosof chinez (p. 50). Confucius a studiat pe larg *I Ching* și l-a considerat un manual după care trebuie trăită viața, pentru a atinge cel mai înalt nivel de virtute, nu o metodă de divinație. Comentariile acestuia au fost mai detaliate și mai extinse decât oricare altele la acea vreme.

五經正義表
臣无忌等言臣聞混元初闢三極之道分焉醇德
既醜六籍之文著矣於是龜書浮于洛爰演九
疇龍圖出於滎河以彰八卦故能範圍天地埏埴
陰陽道濟四溟知周萬物所以七教入政垂罔戒
於百王五始六虛貽徽範於千古詠歌明得失之
跡雅頌表興廢之由實刑政之紀綱乃人倫之隱
括昔雲官司契之后火紀建極之君雖步驟不同

載于日知錄中按宋史藝文志及家藏書目啓載
十三卷今之刊本改爲九卷觀此猶得見古人真
面目矣聊識數語以歸之甲辰秋仲八日亭林老
人記
亭林先生此識係非其手筆文集亦不載入
即日知錄中未嘗勘正及此既避諱書校作較
而不避檢之作前所云偶想傳是樓中檢得而
茲無徐氏收藏印記甲辰爲康熙三年致亭林
生于明萬曆四十一年癸丑計是時年五十二
不合云迄今時首且未必違自稱曰老人又按
日知錄有利孔氏正義而此云開發與旨莫如
仲達種種疑竇因鈔本所有姑附存焉顧記

▲ **COMENTARII** În 136 î.Hr., formatul *I Ching* a fost standardizat și a rămas neschimbat până azi. Prima parte a lucrării, hexagramele și interpretarea lor, au ca anexe cele Zece Aripi sau comentarii, cum se vede în această ediție, tipărită în timpul dinastiei Song de Sud (1127-1279).

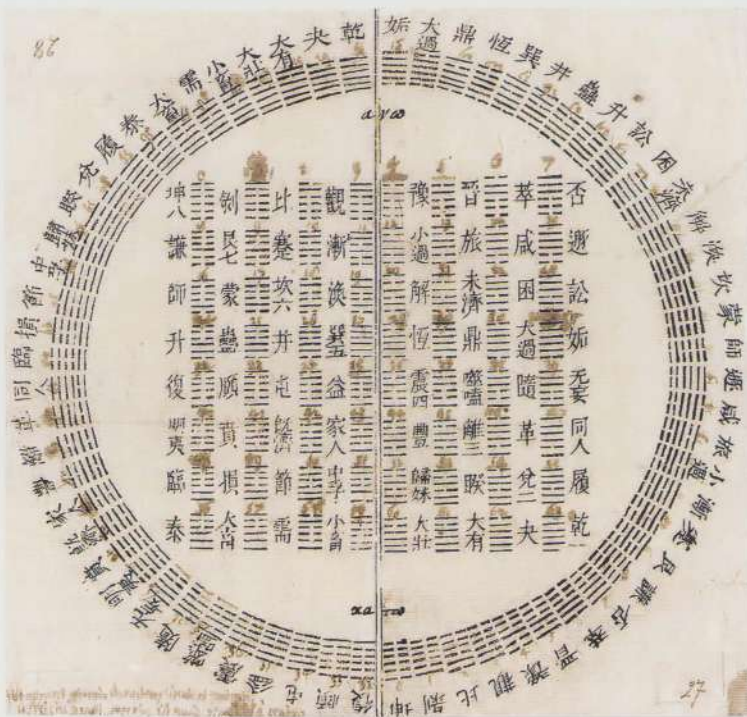

▲ **EDIȚIE MING** Spre sfârșitul dinastiei Ming (1368-1644), exemplarele tipărite ale *I Ching* au devenit tot mai rare. Această ediție a fost publicată în 1615 de Wu Jishi și susține, chiar pe pagina de titlu, că este o reproducere fidelă a originalului.

Dacă vieții mele
i s-ar adăuga câțiva ani,
aș dedica 50 studiului
Cărții Schimbărilor și poate
astfel aș evita comiterea
unor mari greșeli.

CONFUCIUS, ANALECTE VII

◀ **SCHIMB CULTURAL** *I Ching* a fost cunoscută în Occident încă din anii 1600, deși a fost studiată în detaliu abia în 1701, de matematicianul și filosoful german Gottfried Wilhelm Leibniz. Aceste pagini prezintă notițele scrise de el despre hexagrame.

孫子曰兵者國之大事死生之地存亡之道不可不察也故經之以五事按之以計而索其情一曰道二曰天三曰地四曰將五曰法道者令民與上同意也故可以與之死可以與之生而不畏危天者陰陽寒暑時制也地者遠近險易廣狹死生也將者智信仁勇嚴也法者曲制官道主用也凡此五者將莫不聞知之者勝不知者不勝故按之以計而索其情曰主孰有道將孰有能天地孰得法令孰行兵眾孰強士卒孰練賞罰孰明吾以此知勝負矣將聽吾計用之必勝留之將不聽吾計用之必敗去之計利以聽乃為之勢以佐其外勢者因利而制權也兵者詭道也故能而示之不能用而示之不用近而示之遠遠而示之近利而誘之亂而取之實而備之強而避之怒而撓之卑而驕之佚而勞之親而離之攻其無備出其不意此兵家之勝不可先傳也夫未戰而廟算勝者得算多也未戰而廟算不勝者得算少也多算勝少算不勝而況于無算乎吾以此觀之勝負見矣

計

孫子兵法

孫子兵法

乾隆御書

千華竹齋精製

▲ **MATERIAL NATURAL** În China, acum circa 2 000 de ani, se scria pe diverse materiale: scoici, oase, ocazional mătase și, mai frecvent, pe tulpini de bambus, ușor de procurat. Bambusul era tăiat, iar suprafața lui era răzuită și tratată, înainte de a fi uscată și împărțită în fâșii (ca în imagine), care erau legate împreună formând, de fapt, o carte.

Arta războiului

cca 500 î.Hr. (SCRISĂ), cca 1750 (VERSIUNEA PREZENTATĂ) ■ BAMBUS ■ 6 000 DE CUVINTE, 13 CAPITOLE ■ CHINA

SUN TZU

Indiferent de incertitudinile legate de momentul scrierii și de autor, *Arta războiului* s-a dovedit unul dintre cele mai longevive și influente texte antice. Acest manual militar este împărțit în 13 capitole, scrise pe bambus – tipic pentru lucrările chinezești din acea vreme. Cartea acoperă fiecare aspect al instruirii, organizării și conducerii armatelor. Având în vedere conflictele nesfârșite din Perioada Primăvară și Toamnă (770–476 î.Hr.), aplicațiile sale practice erau clare. Dar un semn al longevității excepționale este faptul că, atunci când, 1 500 de ani mai târziu, împăratul Shenzong (1048–1085) a decretat crearea celor Șapte cărți militare clasice, o colecție de manuale militare, primul volum citat a fost *Arta războiului*. Lucrarea a devenit lectură obligatorie pentru toți ofițerii Armatei Imperiale Chineze. Chiar și după 2 500 de ani, în epoca modernă, *Arta războiului*

SUN TZU

544–496 î.Hr.

Se spune că *Arta războiului* este opera lui Sun Tzu, lider militar important dintr-o perioadă tumultuoasă a istoriei Chinei. Însă paternitatea textului influent este adesea contestată.

Faptul că Sun Tzu a fost un general și strateg militar chinez este unanim acceptat. Însă nu se știe dacă a fost unicul autor al *Artei războiului* sau dacă lucrarea a fost o distilare a teoriilor militare chinezești existente, reunite sub numele său. Similar, sunt argumente care susțin că a fost scrisă în Perioada Statelor Combatante (475–221 î.Hr.). Incertitudinea și intriga din jurul originilor cărții nu fac decât să-i sporească atractivitatea.

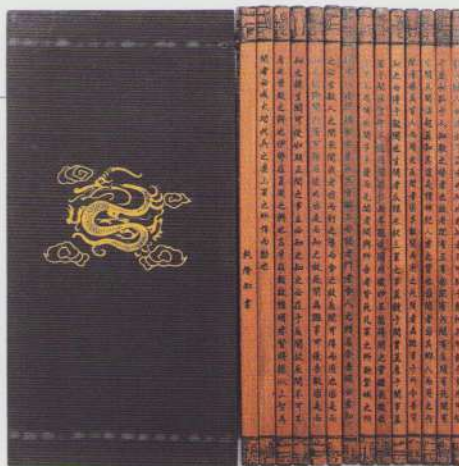
este citită pe scară largă de lideri militari din lume, inspirându-i pe cei mai diverși, de la Napoleon la Mao Zedong. Poate mai izbitor, ea a găsit un public în rândul liderilor din domeniul afacerilor.

Arta războiului este o lucrare foarte practică. Principalele sale preocupări sunt pregătirea, disciplina și leadershipul puternic, dar și importanța dictării condițiilor de luptă.

În detaliu

▲ **TIJE DE BAMBUS** Cu un singur rând de text pe fiecare tijă, scrierea cărților pe bambus a încurajat declarații simple și concise. Pentru a picta caracterele complicate cu cerneală se folosea mai degrabă o pensulă fină decât un stilou.

▲ **LEGARE A CĂRȚILOR** Tije de bambus erau legate cu un cordon de mătase sau cu bucăți de piele, deci puteau fi rulate și transportate ușor. S-au dovedit remarcabil de rezistente – mai mult decât lucrările europene pe pergament din aceeași perioadă.

ÎN CONTEXT

Cel mai vechi exemplar din *Arta războiului* păstrat a fost descoperit alături de alte lucrări în 1972 în două morminte din timpul dinastiei Han (202 î.Hr.–9 d.Hr.). Au fost dezgropate de muncitori la poalele muntelui Yinqueshan sau Vrabia Argintie, din Shandong, estul Chinei, de unde și numele lucrărilor: „Tijele Yinqueshan Han”. Printre cele 4 942 de tije de bambus se afla o copie a unui manual militar ulterior *Artei războiului*, semnat de Sun Bin, un presupus descendent al lui Sun Tzu. Ambele texte ar fi fost îngropate între 140–134 î.Hr. Au fost una dintre cele mai importante descoperiri arheologice chinezești din secolul XX.

▲ **Aceste tije de bambus** din secolul II î.Hr. sunt cea mai veche ediție cunoscută a *Artei războiului*.

Dă impresia că ești slab când ești puternic și că ești puternic când ești slab.